

Arkivlagen och kommunallagen – tillämpning i kommuner och landsting

Gävle 17 November 2015

Staffan Wikell

Sveriges Kommuner och Landsting

Swedish Association
of Local Authorities
and Regions

Föreskrifter om arkivvården/arkivreglemente

- Fullmäktige får meddela föreskrifter om arkivvården i kommunen/landstinget i den mån något annat inte är föreskrivet. 16 § arkivlagen.
- Föreskrifter, eller normgivning, är lag, förordning eller andra föreskrifter. RF 8:1.
- Föreskrifter är generella, bindande rättsregler som riktar sig mot enskilda eller mot myndigheter.
- Kommunernas normgivningsmakt grundas på 8 kap 9-10 §§ RF och genom bemyndigande i lag eller förordning
- Kommunala föreskrifter kan vara t ex lokala ordningsföreskrifter, renhållningsordning, men också "interna" föreskrifter som arkivreglemente.

Arkivföreskrifter / Arkivreglementet

- I arkivföreskrifterna kan tas in bestämmelser om t ex
- -Vilken nämnd som är arkivmyndighet
- -Om arkivvården, t ex vad nämndernas arkivbeskrivningar, arkivförteckningar och dokumenthanteringsplan skall innehålla
- -Att varje nämnd skall besluta om gallring, alternativt att arkivmyndigheten skall besluta om gallring i vissa fall
- -Krav på samråd med arkivmyndighet före gallringsbeslut.

Föreskrifter/reglemente om arkivvården i kommuner och landsting

- Arkivlagens krav om arkivvård är bindande för nämnderna. De lokala föreskrifterna är bindande för nämnderna, som ju är myndigheter och har verksamhetsansvar enligt 6 :7 KL.
- Arkivlagen gäller också för helägda och majoritetsägda kommunala företag. Men arkivföreskrifterna gäller inte direkt i de kommunala företagen. Bolagen måste bli bundna genom ägardirektiv som fastställs på bolagsstämman.
- Kommunalförbund ska ha ett eget arkivreglemente. Vår bedömning är att i kommunalförbund kan förbundet själv inte besluta om arkivföreskrifter utan medlemmarna skall besluta om arkivföreskrifter för förbundet. Se vidare HFD beslut 2013-12-12, mål nr 3835-12.

Föreskrifter eller allmänna riktlinjer

- En föreskrift som beslutats med stöd av bemyndigande i lag eller förordning kan gälla formellt och för var och en. Beslut som fattas i strid med en gällande föreskrift kan upphävas av en domstol som stridande mot lag eller annan författning.
- Riktlinjer eller policys kan vara bindande för andra nämnder och förvaltningar i kommunen, men eftersom det inte är föreskrifter i RF:s mening så är de inte bindande mot envar. Enskilda beslut kan inte upphävas av domstol på grund av att en riktlinje har överträtts.
- Riktlinjer kan vara bindande för kommunala företag om de beslutas som ägardirektiv på bolagsstämman, eller i stadgar eller genom styrelsebeslut i en stiftelse.

Myndighetsbegreppet och arkivlagen

- Arkivlagen innehåller ett antal regler om vad myndigheten ska göra i arkivvården.
- Begreppet myndighet i kommuner/Lst = Varje nämnd är en myndighet
- Varje myndighet ska svara för vården av sitt arkiv, 4 §, om inte arkivmyndigheten har tagit över ansvaret för arkivmaterial enligt 9 §.
- Myndigheten ska organisera arkivet....upprätta dels en arkivbeskrivning, ...dels en systematisk arkivförteckning och verkställa föreskriven gallring 6 §.

Kommunala beslut i enskilda fall och gränsen mellan beslut och verkställighet

- Beslutsfattande i KL:s mening tillkommer fullmäktige och nämnderna. Delegering av beslutanderätt är tillåtet inom vissa ramar.
- Beslut av fullmäktige, liksom av nämnd eller en delegat kan överklagas, om det inte är av rent förberedande eller verkställande art. 10 kap 2 §, 2 KL.
- Beslut i KL:s mening - det finns flera beslutsalternativ, självständiga bedömningar görs av beslutsfattaren.
- Ren verkställighet- mekanisk tillämpning av en rättsregel, inga beslutsalternativ finns. Ex. tilldelning av daghemsplats, enbart utifrån kötid. Att vidta verkställighetsåtgärder kräver ingen delegering från nämnd, utan en arbetsledningsfråga.
- Den närmre gränsen mellan vad som är beslut och ren verkställighet fastställs genom rättspraxis.

Delegering av beslutanderätt, KL

- Fullmäktige kan delegera - överföra - sin beslutanderätt till en nämnd, inom vissa ramar, 3 kap 10 § KL. Delegering får ej ske i ärenden som är av större vikt eller principiell för kommunen. Inte heller i ärenden där fullmäktige särskilt pekas ut som beslutsfattare.
- Meddelande av föreskrifter med stöd av 16 § arkivlagen kan inte delegeras. Ej heller riktlinjer som ska gälla i hela kommunen.
- En nämnd får delegera sin beslutanderätt i ett ärende el ärendegrupp, till en förtroendevald, en anställd i kommunen eller ett utskott i nämnden. Begränsningar finns! 6 kap 33-34 §§KL
- I kommunala bolag fattas beslut av styrelsen eller VD enligt aktiebolagslagens regler, ej delegering enligt KL.

Arkivbildning, arkivvård, gallring

- Arkivet bildas av allmänna handlingar och av arbetsmaterial som tas om hand för arkivering och som därmed blir allmänna handlingar, 3 §.
- Nämnden ska 1 organisera sitt arkiv, 2 upprätta dels arkivbeskrivning och dels systematisk arkivförteckning. 3 skydda arkivet. 4 avgränsa arkivet 5 verkställa föreskriven gallring. 6 §
- Arkiv ska bevaras men gallring får göras. Vid gallring ska arkivlagens bevarandeintressen beaktas, 10 §.
- I de kommunala bolagen fattas beslut om arkivvård och om gallring av VD eller styrelsen.

Arkivlagen, nämnderna och gallring av allmänna handlingar

- Allmänna handlingar får gallras, men bevarandeintressena och att arkivet utgör en del av kulturarvet måste alltid beaktas. 10 §
- Att gallra bland allmänna handlingar kräver därför någon form av grundläggande beslut på nämndnivå om när och hur gallring får ske för olika handlingsslag.
- Arkivlagens krav på arkivbeskrivning och systematisk arkivförteckning. Beslut som tas på nämndnivå.
- Dokumenthanteringsplan kan innehålla uppgifter om gallringsfrister. Beslut på nämndnivå.

Gallring av allmänna handlingar

- Om nämnden fattat tydliga beslut om när och hur gallring får ske för olika handlingsslag i tex dokumenthanteringsplan, så krävs normalt inga ytterligare beslut om gallring i verksamheten.
- Att gallra blir då ren verkställighet, alltså åtgärder som inte behöver delegeras, utan styrs av den interna förvaltningsorganisationen.
- Sådana övergripande beslut om gallring inom en nämnds verksamhet fattas av nämnden.

Delegering av beslut om gallring

- Kan nämnden delegera beslutanderätt i frågor om gallring?
- KL:s bestämmelser om delegering från nämnden sätter ramarna.
- Nämnden kan delegera sin beslutanderätt till en förtroendevald i nämnden, en anställd i kommunen eller ett utskott av nämnden 6 kap 33 §.
- Dock finns vissa delegeringsförbud, bl a alla ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet, 6 kap 34 § KL.
- Enstaka beslut om gallring kan delegeras vid behov, men inte övergripande beslut som omfattar om en hel verksamhet.

Arkivmyndighetens roll

- För tillsyn över arkivbildande myndigheter skall finnas arkivmyndigheter. I kommunen/landstinget är det styrelsen som är arkivmyndighet, om inte fullmäktige bestämt att någon annan nämnd ska vara det, 8 § arkivlagen.
- Arkivmyndigheten har också tillsyn över de kommunala hel- och majoritetsägda kommunala företagen, 8 § arkivlagen.
- Arkivmyndigheten har rätt att överta arkivmaterial från andra nämnder i kommunen/landstinget, 9 § arkivlagen.

Arkivmyndigheten och jäv

- Kan arkivmyndigheten bedriva tillsyn över sig själv.
- KL innehåller regler om oförenliga uppgifter på nämndnivå. 3 kap 5 § KL
- Eftersom lagstiftaren pekat ut styrelsen som arkivmyndighet så har man därmed tagit ställning för att styrelsen kan vara arkivmyndighet för alla nämnder. Det behövs ingen särskild nämnd som är arkivmyndighet över styrelsen.
- Jäv för enskilda anställda eller förtroendevalda inom arkivmyndighetens verksamhet ?
- I 6 kap 25 § KL. Tillsynsjäv. En förtroendevald eller anställd i kommunen är jävig om...ärendet rör tillsyn över sådan kommunal verksamhet som han själv är knuten till.

